

بازرگانی چهکی کیمیاوی گه‌وره‌ی هۆله‌ندی فرانس قان ئەنرات .. ..
له ئەنجامی به‌شی دووه‌می دادگای کردنی چاره‌نووسی به‌چی ئەگات؟
ساسان ده‌رویش - هۆله‌ندا

پۆژی هه‌ینی پیکه‌وتی 2005/6/10 به‌شی دووه‌م و به‌رده‌وامی دادگایی کردنی فرانس قان ئەنرات گه‌وره‌بازرگانی چهکی کیمیاوی هۆله‌ندی له‌کاتژمێری 9ی سهر له به‌یانی له‌ناو‌نیشانی دادگای لا‌های (Justitie Gerechtshof) له شاری دین هاخ له‌شه‌قامی (Prinslaan 60) به‌ئاماده‌بوونی نوینه‌رانی ناوه‌ندی هه‌له‌بجه‌ودژبه‌ئەنفال وجینۆسایدکردنی کورد-چاک و په‌وه‌ندی کورد و دۆستانی کورد له په‌رله‌مانتار و که‌سایه‌تی

سیاسی و ناو‌داری هۆله‌ندی و به‌شیک له میدیاکانی جیهانی وهۆله‌ندی و کوردی به‌پێوه‌ده‌چی. که‌دریژه‌پێ ده‌ری یه‌که‌م دانیشتنی دادگایی کردنی تاوانباریناوبراوه که له‌پۆژی هه‌ینی پیکه‌وتی 2005/3/18 له شاری پۆتردام له دادگای (beveiligdezaal) له شه‌قامی (Posthumalaan 74) به‌نجام گه‌یه‌نرا. به‌ئاماده‌بوونی کۆمیته‌ی به‌دادگای کردنی تاوانبار فرانس قان ئەنرات له‌ناوه‌ندی هه‌له‌بجه - چاک و به‌شیک له‌په‌وه‌ندی کوردوئەندام په‌رله‌مانتاری دۆستی نزیکی کورد خاتوکر یستا قان فیلزن له له سه‌رلیستی پارتی سۆسیالیستی هۆله‌ندی و یه‌ک دوو دۆستی کوردی هۆله‌ندی ئاماده‌بوون .

که‌ بریار وابوو دادگایی کردنه که کاتژمێر نو و نیوی سه ر له به یانی ده ست پێ بکات، به لام به هۆی توندوتیژی کۆنترۆل کردنی ئاماده بووانی کوردو چوونه ژووره وه یان بۆ ناو هۆله کان ماوه ی یه ک کاتژمێر دادگایی کردنه که له واده ی خۆی دواکه وت له م دواکه وتنه ی دادگایی کردنه که و گرد بوونه وه ی به شیک زۆر که می په وه ندی کورد له هۆله ندا له به ر ده م دادگاکه دا کۆمه ل کۆمه ل کورده کان راه ستابوون چه ندین ووتاف وشيعر وسروودی نیشتمانیان ده چری و هاواریان ده کرد ئه ی شه هیدان، ، ئه ی شه هیدان نامری ناو ناو نیشانتان، جگه له پازاند نه وه ی چه ندین دروشم و هه ل کر دن وشه کانه وه ی ئالای کوردستان له لایه ن ناوه ندی هه له بجه - چاک ئاماده کرابوون، هه ره موو وینه یه ک له دوايه که کانی کاره ساتی هه له بجه وسه رده شت و قوربانیه کانیان له ئامیز گر تبوو به رامبه ره هه موو مید یاکان هه ره له ته له فز یۆن و پۆژنامه و رادیۆکان، که هه موو وینه کان ببوونه جیگا سه رنجی مید یاکان بۆ یه هه مان ئیواره ی ئه و پۆژه له سه ره موو شاشه کانی ته له فز یۆنه کان ودواتر له پۆژ نامه کان و مالپه پی ئینته ر نیتته کان بینه‌رانه وه، جگه له دانانی مۆ نو مینتی هه له بجه که بریتی بوو له ده نگی پینج هه زار شه هیدی کاره ساته

که ی هه له بجه که له لایه ن هونه ر مه ند ی ده ست ره نگین پشکو گورجی دروست کرا بوو له به رده می دادگاکه دانرابوو هه تا ته واو بوونی واده ی دادگایی کردنه که .

هۆلی دادگایی

هۆلی دادگایی کردنه که ش بریتی بوون له پانزه که س له چوار دادوه ری گشتی و یه ک چاپکه ر و دوو نوینه ری وه زاره تی نوینه رایه تی گشتی هۆله نداکه به شیکه له وه زاره تی داد به ناوی فرید تیفن و دیغنا فان بوت زلار و تاوانبار فرانس فان ئە نرات و دوو پاریز ری تانبار فرانس به ناوی یان پیته ر فان سغاک و سئ شاهیدی کورد له قوربانیه کانی کاره ساتی هه له بجه کاروان عه بدوللا وهومه رمه ند دالیا هه له بجه ی وعه لی ره حیم وئه میر قادر وه ک وه رگیپی کوردی و پاریزه ری قوربانیه کانی کاره ساتی هه له بجه لیسبیس فان زیغ فیلدیش و که ناله کانی ته له فزیونی رۆیته روبی بی سی وکوردستان تی قی وئین ویس وئارتی ئیل بوو جگه له ئاماده بوونی هه ندیک له میدیاکان له رۆژ نامه کان وپادیوکان له هۆله ندا، و بهرپز کامهران ئەحمه دسلیمان وهک کوردستان نوئ وکوردسادوبه پزیدیندارکوچهر وهک کوردستان تی قی ئاماده بوون .

وه هه روه ها به پیی ئاماری پۆلیس نه وه ت کوردیش به شداریان کرد له و دادگایی کردنه دا له هۆلیکی جیاوازکه به شووشه ده وره درابووله نهومی دووه م ده یان توانی سه یری نهومی یه که م بکه ن که هۆلی دادگایی کردنه که بوو له دیوی شووشه کانه وه ئاماده بوونی کورد ده یان توانی گوئ بیستی ووته کان بن به بی ئه وه ی ده نگی ئه مان بچیت بۆ لای ئه وان .

یه که م دانیشتنی دادگایی کردنه که

ئه و کات ژمیره ی که دیاری کرابوو بۆ ده ست پچ کردنی یه که م دانیشتنی دادگایی کردنی تاوانبار، له کاتژ میئر نوو نیوو بوو به کاتژ میئر ده و نیوو ئینجا ده ست کرا به کاره کانی له دوا کردنه وه ی دانیشتنی یه که م دادگایی کردنه که ی گو مان لیکراو فرانس فان ئە نرات، ووته کانی دادوه ر، دواکاری گشتی فرید ته یفن بۆ ماوه ی زیاتر له نیو کاتژ میئر راپۆ رتیکی چرو پپی به بناغه به ستووی چه ندین به لگه نامه ی گرنگی جیهانی هه ر له وینه ی قوربانیان وئاسه واری کاره ساته که و شاهد حاله کانی قوربانیان کاره ساتی هه له بجه خوینده وه، که فرانس فان ئە نراتی به هاوکارو هاوبه ش له جینۆساید و کۆمه ل کورژی دژی گه لی کورد و جه نگی عیراق وئیران تاوانبار کرد له گه ل دوو که سی تری ناسراو یه ک له و دوو ناوه عه لی حه سه ن مه جید بوو که ئه و چه که قه ده غه کراوانه یان به کار هیئاوه له دروست کردنی که ره سته خاوه کانی بازرگانی گه وره ی هۆله ندی که بۆ ی بردوون که تاوانباری ناوبراوله به رامبه ری ئه م هه موو تاوان و کاره ساته گه ورانه سه رمایه کی زۆری قازانج کردوه وه ووتی ئه گه ر فرانس نه بوایه ئه و کاره ساتانه پرووی نه ئه دا .

تاوانبارکرا

فرانس فان ئە نرات تاوانبار کرا، به کۆمه ک کردنی پزیمی پووخواوی پپیشووی عیراق له دروست کردنی چه کی کیمیاوی به دابینکردنی ماده ی خاوی ژه هراوی کۆکوژی له وولاته یه کگر تووه کانی ئه مه ریکاو یابان وسه نغافورا به گه وره ترین کپیری فرۆشته که ئه ویش عیراق بووه، له سالی 1988 ئه م ماده خاوانه له گازی ژه هراوی له شیوه ی مومباله دژی کورده کان به کارهاتوو له شاری هه له بجه که له ئه نجامداپینج هه زار کورد بوونه ته قوربانی ئه م

هێرشانه که له م کاره ساته ش دا حه سه ن عه لی مه جید یش به شدار بووه که ئه وکاته به رپرسی به رنامه ی کیمیاوی بووه له عێراق .

عه لی مه حموود به رپرسیاری - چاک

ناوبراوله گه ل هاوکاری ئه میر قادر و ده سته ی به رپو بردنی ناوه ندی هه له بجه هه مووکات له هه ولی ئه وه دان چ کاریک بو کیشه و دۆزی کورد چاک بی ئه مان به شداری تیدابکه ن، ئیمه ش ئه م دووبه رپزه مان زیاتر ده بینی له مه راسیمی یادکردنه وه ی هه له بجه و دادگایی کردنی فرانس فان ئه نرات. بو یه به پپووستمان زانی پرسیار له عه لی مه حموود محه مه د به رپرسی چاک بکه ین و بلین چ زانیاریه کتان هه یه ده رباره ی ئه م دادگایه؟

عه لی مه حموود محه مه د به رپرسی چاک:

-10

2005-11-21

2005-6

17

...

کوردستان تی قی K.tv

که نالی سه ته لا یتی کوردستان تی قی یش یه کیک بووه له و پینچ که ناله ی که به فه رمی توانیان به شدار بکه ن له تو مار کردنی به شیک له دادگایی کر دنه که ی فرانس فان ئه نرات، گروپی کوردستان تی قی بریتی بوون له خه لیل سنجاری ودیندار کوچه ر و وینه گر ئه حمه دسلیقانی، ئیمه ش به باشمان زانی ئه م لئ دوانه کورته له گه ل به رپز دیندار کوچه ر په یامنیری سه ته لا یتی کوردستان تی قی بکه ین له هو له نداکه ئاگاداری هه موو قسه وباسه کان بووه به ئاماده بوونی له ناو هو له تاییه ته که و دواتر ئاماده کردنی چه ند چاوپیکه وتن وزانیاری له لای کو بووبو وه .

پ/وه ك په يامنيرىكى كوردو ئاماده باشيتان له هۆلى گفتوگۆكاندا، ده توانى كورته يه ك له داد گايى كردنه كه ئى تاوانبار فرانس قان ئه نراتمان پي بلى ئى؟
دينداركوچه ر:- به خوئشخالى يه وه و سوپاستان ده كه م بو ئه رك وماندوووبونى ئيوه ش كه شان به شانى ئيمه و ميد ياكاني تر له هه ولى په يداكردنى تازه ترين زانيارين .
ئيمه وه كو كوردستان تى قى كه به فه رمى توانيمان شان به شانى كه ناله جياوازه كان به شدارى بكه ين كه ژماره مان پينج كه نالى ته له فز يونى بوو جگه له رۆژ نامه كان و راديوكان،

جىگاي خوئشخاليه كه بينيمان كه ميدىاي جيهانى و هۆله ندى گر نغيه كى زوريان به م بابه ته داكه دادگايى كر دنى فرانس قان ئه نرات بوو كه ناسراوه به بازرگاني چه كى كيمياوى، ده مه وئ بليم ئه م دادگايى كردنه ده بوايه له لا هاي بكرايه واته دادگاي نيو نه ته وه يى به لام ديار بوو جىگا له وئ نه بوو بوئيه هينرايه شارى روتر دام، ئه م ئا ماژه كردنه ش له لا يه ن داد وه رى گشتى بوو، ده مه وئ له هۆلى دادگايى كر دنه كه وه ده ست پي بكه م، كه هۆلىكى ئاسايى نه بوو به لكو هۆلىكى تايبه ت بوو، له دابين كردن و پاراستنى ئاسايى هۆله كه، هه موو كه س بوئى نه بوو بيئه ناوه و هۆله وه، بوئيه ته نهاپينج كاميرا بوئى هه بوو بيته ناوه وه، له ناوه وه 15 كه س به شدارى ئه و دادگايى كردنه ئى كرد جگه له 3 پولىس و ميدياكان له راديوكو رۆژ نامه كان، كه برىتى بوون له پينج داد وه رو دوونوينه رى وه زاره تى نوينه رايه تى گشتى هۆله ندا فريد تيفن و ديغنا قان بوت زلار .

وه به بيئى ئامارى پولىسى دادگا ئاماژه يان به 90 كه سى كوردكرده كه ئاماده بوون له هۆلىكى جياواز له هۆلى دادگايى كه له مابينياندا پاريزراووو به شووشه به ند، نوينه رى وه زاره تى نوينه را يه تى گشتى هۆله ندا به پالپشتى زور له به لگه نامه كان و شاهيد حاله كان توانيو بووى راپورتىكى چروپرئاماده بكات بو دادوه رو روون وئاشكرائى بكات كه فرانس قان ئه نرات تاوانبار به جينوسايدكردنى گه لى كورد وفرۆشتنى مادده ئى تيو ديگلى كۆل كه بنچينه ئى دروست كردنى مؤسته ر گازو زينوگاز كه له هيرشى بو مباباران كردنى هه له بجه و بادينان وباليسان وكۆپته په وسه رده شتى رۆژ هه لاتى كوردستانى ئيران به كارهيئراوه، وه هه ر وه ها فريد تيغن ئاماژه ئى به سى تاوانبارى سه ره كى كردجگه له فرانس ناوى عه لى حه سه ن مجيديش يه ك له و ناوانه بوو، ووتى ئه گه ر فرانس نه بووايه ئه وكاره ساته يه ك له دوايه كانه رووى نه ئه دا، خوئش به ختانه سى مانگى تر له زيندان ده ميئى .

پاريزه رى تاوانبار

يان پيته ر قان سغاك پاريزه رى تاوانبار بوئ ميد ياكان به م شيوه دوا:-
به وه پاريز گارى له فرانس ده كه م كه نوينه رايه تى ده وله تى كردوو وه وه زاره تى نيوخو ئى هۆله نداو ده زگا نهينيه كانى پاراستوو يانه وشوئى حه وانه وه و موبايلىيان بو دابين، كردوه بو

هه ر ده بئ فرانس دادگايى بكرئ، له پشتى فرانس چه ندين كه س و كوئمپانيائى تر هه يه كه تاوانبار بكرين، تاوان بار كر دنيشى ده گه رپته وه بوئيه كه م چاوپيگه وتنى كه پر سيارى كردبوو له به شى هه والگرى ئاياچاوپيگه وتن بكات يان نا! پيئان راگه ياند بوو هيچ له سه ر

نه ماوه، ئه وه بوو دواى چاوپيڤكه وتنه كه وه زاره تى نوينه رايه تى گشتى ده ستى كرد به ليكولينه وه و به دواچوون تابه تاوانبارى جينو سايد و قركردنى گه لان زيندانان كرد .

نيت قيرك kNetwer

نيت قيرك به رنامه يه كه هه مه لا يه نه ي كه نالى يه كه هولله ندايه كه هه رجاره وله بابه تيك و پرووداويكي جيهانى و ناوخو ده دوى، ئه م جاره يان باز هه ل فرى بووبه ياره رى فرانس قان ئه نرات له به روارى 6-11-2003 كاترمير هه شت ونيوى شه و به كاتى هولله ندا، بو دواندن له سه ريه كه م چاوپيڤكه وتنى كه له گه لى كراوه له لا يه ن پونالد سيمانس، كه به يه كه م چاوپيڤكه وتن ده ژمير دريت له دواى گه رانه وه ي له عيراق بو هولله ندا، به پي ي سه رچاوه كانى ميدياكان و كه سايته يه گه و ره سياسيه كانى هولله نداده لين ئه م چاوپيڤكه وتنه بوو، بووه هوئى ئاشكرا بوون و به دواچوون وراپيچ كردنى بو زيندان و ليكولينه وه و دوتر بو دادگايى كردن .

له ستوديووه، نيت قيرك:- به ته نان كيمياوى فروشت به عيراق و رژيمى سه دام له دواى ساله كانى 1980 و كوردى پي كوشت وسه رمايه يه كه زورى لى قازانج كرد. چاوپيڤكه وتن له گه ل فرانس ئه نرات چاوپيڤكه وتنكى شروشتى نيه، به رامبه ر ئيمه مروقيكى ناره حه ته وزويره، له داهاتووه ترسى، له دادگاي ئه مريكى ئه ترسى

پرسيار؛ ئيستاناوى توها تووه له ميديابه ناوى بازرگانى سه فه رى كوشتن تو پيت خوشه؟

فرانس:- زورم پي ناخوشه

پرسيار:- بو پيت ناخوشه؟

فرانس:- ئه وه راست نيه

پرسيار:- چون توانيت قازانج له سه ر ئه و شته بكه ي؟

فرانس:- ئه و پرسياره په يوه ندى داره كه ي ئه م پرسياره له من بكه ي ئه گه ر ئيستا ئه

پرسياره له من بكه ي ده ليم راست نيه

پي ده چي به س فرانس تاوانبار نه بي

به پي ي ووته كانى پاريزه رى تاوا نبار، ئه گه رى ئه وه هه يه وولاتان و زور كو مپانيا بپيچر

ين له تاوانه كه وه و بهينر ينه به رده مى دادگا وئه م دادگاييه ي فرانس ببيته سه ره داوى

به دادگايى گه ياند نى هه موو ئه و بازر گان و كو مپانيا يانه ي كه چه كى كو كوژيان به

رژيم فروشتووه و سه دامى ديكتاتور و بي ره حم دژى گه لى كورد به كارى هيناوه بو هاوسه

نگى مانه وه ي خوئى به رامبه ر گه ليكى خه بات كه روقو ربانى به خش .

له چاوه پروانى بپياردا

خاتوو ليسبيس قان زيغ فيلد پاريزه رى كو ميته ي به دادگايى گه ياندنى تاوانبارانى ئه نفال

و جينو سايد له هولله ندا، پروسه ي دادگايى كردنى فرانس قان ئه نرات ره نكه دووسال بخايه

نى، بو يه ره نكه دادگايى له 21-11-2005 دا بپيارىكى گرنگى تيدابدرئ .

بپيارى مانه وه ي تاوانبار له زيندانا

له سالى 1989 دا له سه ر داواى حكومه تى ولا يه ته يه كگر تووه كانى ئه مريكاله

ئيتاليا ده ستگير كراو به كه فاله ت به ربوو هه تارپوژى دادگايى كرد نه كه چى ئه م بازر

گانه فيلبازه له ماوه يه كه زور كه م داتوانى خوئى رزگار بكات و خوئى بگه يه نيته عيراق و له

پال پزیمی پیشووی سه دام دریزه به کاره کانی بدات تاچه ند پوژیکی که م پیش ده ستپیکر دنی پرۆسه ی ئازادی عیراق له سالی 2003 به غدادی به جیهیشتوو، به پی ی میدیاکانی هوڵه ندا ده لاین گوایه هه والگری هوڵه ندی ریو شوینی ئه و گه رانه وه یان بۆزامن کردوه بۆ یه له گه رانه وه ی له شوینی تایبه ت و له ژیر چاودییری داپاراستویانه به بیانووی ئه وه ی له کاتی ژیان به سه ر بر دنی له عیراق زانیاری بۆ هه والگری هوڵه ندی گواستۆته وه سه باره ت به به ر نامه ی چه کی کیمیاوی بۆ یه له دوای زیاتر له پینچ کاترمیر له دانیشتنی یه که می دادگایی کر دنه که دا دادگا بریاری دا بۆ ماوه ی سی مانگی تر تاوانبار له زینداندا بمینیتته وه، هه ر چه نده پاریزه ری تاوانبارداوی بۆ کرد که شی مانگه به ته له فون قسه ی له گه ل دایکی نه کردوه، دادگابریاری داله 2005-6-10 دووه م دانیشتنی دادگایکردنی تاوانبار ده ست پی بکاته وه به لام ئه مجاره یان له شاری لاهای، ئه م بریاره ی دادگا و مانه وه ی تاوانبار له زینداندا بۆ ماوه ی سی مانگی تر کورده کان دایانه چه پله ریزان و له ده ره وه پیرۆزبای سه رکه وتنی پرۆ سه ی دادگایی کر دنه که یان له یه کتر ده کرد .

کوژی

په وه ندی کورد له ده ره وه ی وولات، به شیکن له ته واوی نه ته وه ی کورد، وه ک خه باتی هه میشه ی به رده وامیان له پالپشت کردنی کوردستانه که یان، شه و پوژیان خستۆته سه ر یه ک که میژووی دوور و نزیک شاهیدی حالن که چۆن له پروداوه دل ته زینه جوړاو جوړه کانی کوردستاندا به ده م ده رگا داخراوه کانداه چوونه وه و له ئاست گه وره ی کوردوخوړاگری له ده ست زولم و زوری داگیر که ران، چاو گوئی ی مروقیایه تیان له ئاستاکه م ئه ندام بوون، په وه ندی کورد کوژیان نه ئه دا له خه بات کردن، یه ک پارچه ده پزانه نیو شه قامه کان و هاواریان ده کرد یان کوردستان یان نه مان، هیوادارین وه ک ئه و پوژه سه ختانه ی شوړش و راپه رینه یه ک له دوا یه که کانی گه لی کورد دژی دوژمنه جیاوازه کانی کوردستان له بیر نه که ن که ئه م ئازادیه ی ئه مروی هیئایه به ره م به خو پراگری و خوین به خشین و قوربانی دانیان به گیان و سه رو مالیان، پیم وایه ئیستاش دواقوناغه بۆ هیئانه دی ئاواته کانی تر مان، بویه داواتان لی ده که یین، په نگه پوژی یه که م دانیشتنی دادگایی کردنی فرانس له کات و پوژی کارکردندا بوو پیشووه نه بوو بۆ یه ئه توانین بلین په وه ندی کورد که م بوو له ئاماده باشی به لام جاریکی تر هیوادارین بۆ دانیشتنی دووه م وازله هه ندی به رزه وه ندی بچوکی کاتی بهینن تاکوردستان به ئاواتی خوئی ده گات و دوژمن و تاوانباره کانی گه لی کورد یه ک یه ک بده یه دادگا، ئه ویش به ئاماده باشی ئیوه یه و چاومان له دلسوزیتان بۆنه ته وه که تان .